

Mü'min

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Kıymetli kardeşlerim,

Kavramların orijinalleri gibi kullanılmaması, hayatın durmasına ya da anlamsız hâle gelmesine sebep olabilir.

Mesela Türk lirası bir paranın adıdır. Bir başka yerde Türk lirası sözelimi kolye ya da bilezik anlamına geliyorsa lirayı para bilenler orası ile ticaret nasıl yapabilir? Bir şeyin kaç para olduğu sorulunca 'on bilezik' cevabı veriliyorsa burada tuhaf olduğu kadar ticareti imkânsız hâle de getiren bir sonuç doğmaktadır. Türk lirası denince herkesin aynı kavramı paylaştığı yerde Türk lirası ile ticaret mümkün olabilir.

Ayrıca bu liranın bir geçmiş teamülü de vardır ki elinde olan/olmayan, Türkler'i seven/sevmeyen, Türk vatandaşı olan/olmayan herkes *Türk lirası* denen şeyden aynı anlamı çıkarır. Kavramlara birileri başka bir anlam yükleyince yükleyenin kendisi başka bir dünyaya gitmiş olur. Ben kendi kendime 'Türk lirası' denen kavrama belli bir anlam ve karşılık tayin edebilirim ama bununla ticaret yapamam. Yani Türk lirası kavramının içi doldurulmuştur ve bunu bir başkası doldurmaya kalkamaz –kalkışırsa kalpazanlık ve sahtekârlık yapmış olur.

Bu örneği zihnimizde yakınlıklar kurabilmemiz ve anlayışımızı kolaylaştırabilmek maksadıyla verdik. Şimdi "mü'min" kavramı üzerinden konumuza girebiliriz.

Mü'min kime denir? Mesela Mekke'de doğmuş herkes mü'min midir? Ya da İstanbul, Erzurum, Edirne'de? Belli bir yerde doğmanın adı mıdır mü'minlik? Bir insanın mü'min olduğunu söylemek anne-babası ya da evlendiği kişi mü'min olduğu için ona mü'minlik ithamında bulunmaktan ibaret olabilir mi?

Mü'min, tıpkı Türk lirasının belirli bir para birimine denmesinde olduğu ve esnafından köylüsüne, şehirlisinden tüccarına kadar herkesin de ondan aynı şeyi anladığı gibi, Allah'ı ilah bilen ve teslimiyet istenen konularda teslimiyet gösteren insana denir. Asla "Mekke'de doğanlar"a denmez, Ebu Cehil ve Ebu Leheb orada doğmuşlardır ama mü'min değillerdir. Ya da akrabaları mü'min olana da mü'min demek için bu kadarı yeterli değildir. Sadece beynini ve organlarını Allah'ın dinine teslim etmiş insana denir mü'min.

Maalesef herhangi bir kâğıt parçasını kesip onun Türk lirası olduğunu iddia ederken örneklendirilebileceğe benzer bir kalpazanlıkta olduğu gibi, insanın sadece -sözelimi- Arap nüfusun yaşadığı coğrafyada doğmaktan ibaret bir kimlik taşıdığı için Müslüman ve mü'min olduğu zannedilen bir dünyada yaşıyoruz. Hatta en koyu biçimde sosyalist düşüncelerin sahibi kimseler bile yalnızca Arap coğrafyasında doğdukları ve Arap dilini konuştuklarından dolayı mü'min zannediliyorlar. Hâlbuki Lenin'den daha ateist bile olabilen o kişinin böyle zannedilmesine sebep olan tek vasfı Arapça konuşmak.

Hayır. Arap olmak, mü'min olmak değildir. Mü'minlik kendi başına bir değerdir ve Arap olanın otomatik mü'min olacağı gibi bir kural da söz konusu edilemez. Öyle olsa soyu soppu Âdem aleyhisselama kadar belli ve İsmail aleyhisselamdan itibaren Araplaştığı da malum Ebu Leheb mü'min sayılırdı. Ancak bu bir soy veya yöre meselesi değildir. Günümüzde dahi Arap coğrafyasında Kıptiler, Hıristiyanlar, ateistler, Dürzîler ve Ali radiyallahu anhin Allah'tan kan taşıdığı iddiasındaki Nusayrîler var; sırf doğdukları yerden ötürü bunları mü'min mi kabul edeceğiz.

Mü'minlik soy bağlantısını ya da coğrafya aidiyetini değil beyin, kalp ve organlar neye göre ayarlanmışsa onu gösteren bir değerdir. Yerlerin, göklerin ve dünyanın sahibi ve maliki olan Allah'a iman etmiş, hayatını ona göre dizayn ile meşgul insana verilen addır mü'min. Elbette Ebu Bekir radiyallahu anh, *mü'min* kelimesinin tam ortasında dururken bizler de Rabbimiz kabul buyurursa mü'min sayılırız; her ne kadar bu iki *mü'min olmak* aynı değilse bile nihayetinde iki kulvar da aynıdır. Zira biz de Ebu Bekir radiyallahu anhın yürüdüğü yolun yolcularıyız, onun süratiyle bizim süratimiz ya da kaldırma kapasitesiyle bizim kapasitemiz arasında ölçülemeyecek mesafeler varsa da yolumuz aynı, teslim olunan değerler birdir.

Kime mü'min dendiği sorusunun cevabını ararken, her kâğıt parçasına lira denmediği ve hatta lira olmayan kâğıdın liralığını iddia etmenin kalpazanlık yani suç sayılacağı örneğinden yola çıkışımız konuyu zihinde oturtabilmek bakımından unutulmamalıdır. Kış günü çatıdan sarkan sarkıtta buz denir, buzdolabı değil. Tuttuğu takımın bu sene galip geleceğine *inanan* birinin yaptığı mü'min olmak değildir. Burada mü'min olmak yani inanmak ifadesinin kullanımına da değinmemiz, örneğini verdiğimiz konuyu tamamlayan bir ehemmiyet arz etmektedir. Yani inanmak kelimesi, sözgelimi bir takımın şampiyonluğuna inanmak ile Allah'a inanmak arasındaki farklılığı tek başınayken vurgulamıyorsa da bunların ikisinin aynı 'inanmak' olmadıkları, ikisine inananların aynı "mü'min" olmadıkları açıktır. Allah'a inanmak ile takımının galibiyetine inanmak arasındaki benzerlik, çatıdaki sarkıtın buzdolabı olduğunu söylemeye benzer bir yanlış anlayışla örneklenebilir.

Yine bu bakımdan, Allah'a iman eden kimse için "inanan" ifadesinin kullanımında bir zayıflık ve vurgu eksikliği söz konusudur. "Mü'min" olan için "iman eden" ifadesi daha içi dolu ve özel bir anlam taşır. Anlatmaya çalıştığımız mesele, mü'min olmanın içini doldurmakla ilgili bir boyuttur. Zira bir yandan iman etmedikçe insanların huzur bulamadıklarını -elbette Kur'an'ın beyanına dayanarak- söyleyip imansız bir ruhun çöplükten ibaret olduğunun altını çizirken diğer taraftan iman ve mü'min kavramlarının, içini biz insanların doldurmasının mümkün olmadığı mefhumlar oluşunu da vurguluyoruz. Bu, herhangi bir kâğıdı 'Türk lirası' olarak piyasaya sunmanın mümkün olmadığı gibi mümkün değildir.

Mü'minliğin içini yalnızca Allah doldurabilir, Peygamber aleyhisselam dahi mü'min olmanın ne anlama geldiğini belirlemeye yetkili değildir. "Mü'min kimdir?" sorusuna düşünce ve eylem olarak sadece Allah Teâlâ karar verebilir ve nitekim vermiştir.

Bunun haricinde kullar, bir şeye mü'minlik demek hatta onu iyi mü'minlik olarak nitelemek tavrında bulunurlarsa böyle bir tutumun hiçbir hükmü yoktur. Sözgelimi kedileri aç bırakmamak, beslemek iyi bir insanlık ve vicdanı güçlü insan eylemi olarak görülebilir, zaten mü'minliğin içinde de böyle bir davranış vardır; ama mü'minlik bu değildir, bu iş mü'minliğin içini doldurabilecek kapasitede değildir. Elimizdeki herhangi bir kâğıdın çok değerli ya da anlamlı olmasının, para olduğunu göstermediği gibi.

Mesela mü'min olmanın, babası ölünce kişinin mezarlıkta Yasin suresini okutması olarak anlaşılması komik bir durum hatta yukarıdaki örneğimizden ilhamla tabir edecek olursak kalpazanlıktır. Kendi otelde o gün içki içtiği hâlde sırf Müslümanlar'ın iftar sofrasını kurduğu için bir insana mü'min denmesi de sahte para basmak gibidir, kalpazanlıktır.

Mü'min olmanın içini amel-i salih doldurur. Amel-i salih (salih amel), Allah'ın razı olacağı işlerdir. Namaz, oruç, Kur'an okuma, anne-babaya itaat, eşlerin birbirinin hukukunu koruması, ağaç dikmek, kedilere merhamet göstermek ve daha birçok iş Rabbimizin razı olacağı ameller bütünüdür ancak bunlardan bir tanesi, tek başına, mü'min sözcüğünün karşılığını veremez.

Mü'minliğin içini dolduran etkenlerden biri de Allah'ın, iman ettiğini söyleyen bir kulda görmeyi istemediği işlerden uzak durmaktır. Şayet bir insan hem mü'min olduğunu söylüyor hem faizi kendine mubah görüyorsa o, herhangi bir kâğıdın para olduğunu iddia eden birine benzer. Çünkü Allah'a iman

etmek beden ve ruh ile ona ait olmaktır ve faiz, hırsızlık, rüşvet, yalan, zulüm ona ait olmayı engeller. Mü'min dünya hayatında Allah ile beraberlik hâlinde yaşayan insan olduğu için bu tür yasaklar, o beraberliği engelleyip örseler.

Zina, faiz ya da zulmüne engel olunmayacak bir manzara fırsatıyla karşılaştığında Allah'ı hatırlayan insana mü'min denir, hatırlamayana ise mü'min denirse de mü'minlikte puan kaybetmiş biri olarak bakılır. Nitekim Peygamber aleyhissalatu vesselam Efendimiz, "bir insan zina ederken mü'min olmaz" buyurmuştur. Bunun manası, mü'min insanın Allah ile beraberlik hâlinde biri olmasından ileri gelir. Allah'ın yasakları çiğnendiğindeyse o iş yapılırken mü'min kimlik geçersiz hâle gelir. Bu elbette bir geçici kesintiden ibaret de olabilir, kökten enerjisiz kalmak anlamına da gelebilir. İman edip mü'min olmayı Allah Teâlâ tasdik ettiğine göre zina etme, yalan söyleme anında bu tasdiki kaldıran da odur.

Her mü'min insan için müthiş bir ayar olan, Zariyat suresinin 55. ayetini hatırlamak konumuzun boyut ve derinlik açısından zenginleşmesine katkı sağlayacaktır:

وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ

"Sen (ayetleri) hatırlat, çünkü hatırlatmak mü'minlere faydalıdır."

Ya Rabbi, bu ayetin ağırlığı altında ezilip yok olmaktan sana sığınıyoruz!

Ayet-i kerimeyi diğer bir noktadan görerek şu tespit edilebilir ki bir insan mü'minse ayet okunduğu zaman etkileniyor olmalıdır. "Bu haramdır" dendiğinde titreyip kendine gelmek ya da bir emir-farzın hatırlatılması o insanın refleksi, imanı ile ilgili bir konudur. Öyleyse sıfır refleks de bir anlama gelir. Allah Teâlâ faizi kıyamete kadar haram kılmıştır, cümlesini duyan mü'minin karşı tepkisi "estağfirullah, ben buna nasıl oldu da bulaştım" ise bu bir anlama, "ama"larla dolu cümleler söylüyorsa bu başka bir anlama gelir. İlkine hatırlatmak fayda vermiştir çünkü mü'mindir. İkincisiyse kılıflar ileri sürüp mazeret, gerekçe, gaflet ile dolu bir görüntü vermiş ve kaybolmuş bir iman sergilemiştir.

Kiminde bu kayıp yüzde yüze varan bir oranla kimindeyse daha düşük oranda gerçekleşebilir. "Herkes alıyor faizi, o zaman herkes mi gâvur oluyor canım..." demek yüzde yüz kayıptır, orada faizi kabullenen bir anlayış söz konusudur çünkü. Ama aynı duruma "ne bileyim yahu, bulaştık bu işe, Allah affetsin..." türünden bir tepki ise diğeri gibi tam bir kabullenme ile önüne geleni sindirmemiştir, bunun vaziyeti diğeri gibi değildir.

Herkeste farklı bir manzara arz edecek olan bu prensibin mü'minler için geldiği anlam ve aynı zamanda meydana getireceği refleks bellidir: Hatırlatmak onlarda fayda doğurur. Siyasette oy kullanırken, ticarete harama bulaşırken, evde eşine zulmederken, çocuklarının ahiretini harap ederken, zekâtı ertelerken, işçiye haksızlık ederken, patronuna vefasızlık gösterirken... hayatın hangi alanında olursa olsun Allah, ahiret, cennet-cehennem hatırlatıldığı ve şeriatın hükmü gündeme getirildiği zaman gösterilen tavır, kişinin imanı ile ilgilidir. Sıfır fayda=sıfır iman.

Anlaşılır ki **mü'min, iddia ile mü'minlik ispat edemez. Amel etmek ve teslim olmak mü'minliğin ispatıdır. Hiç kimse babaları Müslüman'dı, ecdadı Maraş'tan Trabzon'a giden dervişlerdi diye cennete bedava bilet kazanamaz. İmanı devralmak yoktur, iman etmek vardır.**

Ancak imanın kimde, ne kadar bulunduğu dair gelişigüzel tespitleri sağa sola savurmakla ilgili bir şeyden de söz etmediğimizi vurgulamamız, konuya ihtiyatla yaklaşmamız gerektiğinin önemini bilmemiz ile alakalıdır. Mesela imanın toplum bazında ölçebileceğimiz boyutu camilerin görünürlüğü, iftar sofralarının çokluğu vb. göstergelerdir. Manevî ağırlığı ölçen ise Allah'tır. Fert bazında tavırda olduğu gibi toplum bazında da Allah'ın ayetlerini nasıl karşılamış olduğu, karşılayanın kimliğini açık

eden birer göstergedir. Ve bu oranın çapını da ne Diyanet İşleri Başkanlığı ne başka herhangi bir merci belirleyemez. Bunu bilebilecek olan yalnızca Allah'tır çünkü o, "göğüslerde olup biteni bilendir."

Mesela başı açık bir kadında iman etkisinin sıfır olduğunu söylemek yanılıdır. Evet, onun Allah'ın haramlarından birini işlediği doğrudur ama yukarıda geçen hükmü hatırlayalım; iman sadece bunlardan biriyle ortaya konabilecek bir ispat değildir. Keza sadece çarşaf giyiyor olmak ya da ramazanda oruç tutmak da değil, iman daha geniş bir dünyanın adıdır. Kimsenin imanı hakkında simgeleştirilmiş, lokal bir karar vermek mümkün değildir. Ehl-i sünnet buna asla izin vermeyen bir akide üzerindedir.

*

Allah'a iman, hayat denen şeydir. Hayat da Allah'a imandır. Bunun için Rabbimiz kâfirleri *ölü* kabul etmektedir. Mü'min olmanın da bu iddianın içini doldurmak dışında bir şekilde mümkün olamayacağını izaha çalıştık. İman değerlerini gereğine razı olarak kabul etmek, Allah'ın yapmamızı istediklerini yapıp bizde görmek istemediği günahlardan uzak durmak: Bunu başarabilmiş biri, hayatı sabır ekseninde yaşayan Müslüman'dır. Kur'an-ı Kerim birçok ayetinde, "Allah sabredenlerle beraberdir" buyurmaktadır. Laflara bakınca hem tam imanlı hem sıfır sabırlı olan biri, Allah'ın sabredenlerle beraber olduğu gerçeği düşünülünce, nereye konumlanacağını bilemeyeceğiniz biridir. (Ancak yine bu sabrın başkaları üzerindeki takdiri kimsenin kârı ve haddi değildir.)

Ağlamak başka kadere isyan etmek başkadır. Doğru bir sabretmenin neleri içerebileceği, nelerin sabretmekle alakasının olmadığını bilmek asıl sabırdır. Mesela şeriatımızda, kocası ölen kadının dört ay on gün ihdad (evde oturmak, bu süre boyunca evlilik görüşmesi yapmamak veya gezmeye çıkmamak) yapması buyrulmuştur. Bu hükmü karşılarken "baş üstüne" diyerek kabul eden bir kadının tavrı, sabredenlerle beraber olma tavrıdır. Diğer ihtimalde "hem kocam ölecek, hem evde mahpus duracağım, öyle mi" diyeninki ise çok daha başkadır. O gün Allah'ın görmek istediği, gönderdiği emre ne kadar itaat edileceğiydi.

İman ve sabır konusu bu örnekten ibaret değil, şüphesiz. Yalnızca konumuza örnek teşkil etmeleri için zikrediyoruz. Zaten iman dediğimiz şeyin iki örnekten ibaret olamayacağı, hayatın iman ve imanın hayat anlamına geldiği hükmünden anlaşılabilir; hayatı iki örnekle de sınırlayamayacağımıza göre bu saydığımız misaller konuyu iyi anlatmak için seçilmiş, sıradan birer örnek olarak görülecektir.

Bir başka örneği Efendimiz aleyhisselamın hadis-i şerifinden hareketle ele alalım. "İmanı en iyi olan kimdir?" sorusuna Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, "*ahlakı en iyi olanınız*" cevabını vermişlerdir. Bakınız, ahlak denen şey ne haccetmek ne ramazan orucu tutmak ne de Kur'an okumaktır; ahlak insanın ikinci kişilere karşı tavırları-davranışları anlamına gelmekten ibarettir. Ahlaklı bir mü'min, sözelimi insanların önünde burnunu karıştırmaz, mendiliyle işini görür ve bunu da mümkün merteye karşısındaki kişiden saklayarak halleder, yani karşısındakine saygısını ötelemesiz. Hadis-i şerifin devamı, "*ahlakı en iyi olanınız da ailesine en iyi davrananınızdır*" buyurduğuna göre rahatlıkla denebilir ki mü'minin iman tonajı, eşinden sorulabilir. Eşinin samimi bir kanaatle söylediği, bir kadının/erkeğin imanını gösterebilir. Resûlullah aleyhisselam tıpkı -yukarıda geçen- hatırlatma ayetinde olduğu burada da böylece bir ölçü koymuştur.

*

Mümin olan, Allah'a sevgisini elbette ölçülemez ve sayıya gelemesiz miktarlarla ifade eder ve yüreğinde tutar. Ancak bu sevgi kusursuzluk anlamına gelmez, Rabbimize karşı kusurlarımız olabilir fakat hemen tövbe ipine sarılmışızdır. Kur'an'ı çok okumamak gibi bir anlama da gelmez, Rabbimizin kitabını çok okuyarak onu daima hatırımızda tutarız. Hatalarımıza karşı derin bir pişmanlıkla yaşarız. Samimi olduktan sonra insan her hâlükârda peygamber değildir, kusur edebilir.

Mümin olan ve Allah'ı seven kimse bunun karşılığında hep şımartılmayı bekleyemez. Aksine, sevdiğini söyledikçe, kulunu imtihan edecektir. Muhammed suresinin 31. ayet-i kerimesi, "kim cihat eder ve sabreder, bunu görmek için başınıza belalar vereceğiz" buyurur ve dikkat edilirse ayet, Efendimiz aleyhisselamın mübarek adıyla anılan surede geçer. Yani üstelik sözün muhatabı bizzat Muhammed aleyhissalatu vesselam ve ona canlar vermiş ashabıdır.

Allah sevgimiz samimiyse bu sevgi uğruna ondan gelen her şeyi hoş görmek sevmenin bir icabıdır. Rabbimizi sevmemiz, bize vereceği bahşişler uğruna bir sevmek değildir; istediğimiz rızası ve cennetidir. Çocuk nasip etmemişse bu rızası ve cennetine denk midir ki sevgimizi geri alacağız? Kâfire vermediği hastalığı mümin kuluna verebilir; bu cehennem midir ki böyle bir eziyeti çektirdiği için Rabbimize küseceğiz?

Allah'a olan sevgimiz karşılıksız ve tartışmasız bir muhabbettir. Aksi takdirde imanımızı ispat edemeyiz.

Ve bir ayrıntı daha: Allah sevgisini koyduğumuz bir kalbe o ayarda başka hiçbir şeyi bir daha koymamamız gerekir, şirke düşmemek için. Mekkeli müşrikler asla "Allah yoktur" dememişler ama Allah ile beraber putlarını da çok fazla sevme yanlısına kapılmışlardı, gafletleri buydu. Herkes böyle bir durumun gizli ölçümünü kendi kendine yapabilir: Kalbimde Allah sevgisi kadar biri daha var mı? Bu 'biri daha' ırkımız, paramız, derneğimiz, partimiz, eşimiz, işyerimiz, tuttuğumuz takım olabilir.

Tabii, Allah sevgisinin girdiği kalbe insan bunları hiç Allah ile denk tutacak kadar sokar mı? Sokmaz zannederiz ama yatsı namazı vaktiyle tuttuğu takımın maç saati çakıştığında tercih, kalpte bir ortağın varlığı/yokluğu anlamına gelir. Üstelik cami imamı olan biri, tuttuğu takımın maçı var diye namazı hızlıca kıldırıp sıvışmaya bakıyorsa orada ciddi bir sorundan söz edilebilir. Allah'a yüzde yüz teslim edilmiş bir yürekten ziyade Allah'ın da var olduğu zannedilen bir yürektir o. Ve o da ortaklardan münezzehe olduğunu buyurmaktadır, bir kalpte Allah'a ortak bir sevgi bulunamaz.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.